

Kadına Psikolojik Eziyet Envanteri Kısa Formu Türkçe Uyarlaması

Psychological Maltreatment of Women Inventory Short Form - Turkish adaptation

Nevra Cem Ersoy¹, Olga Selin Hünler², Yudit Namer³

¹Yard. Doç. Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İzmir

²Dr., Bremen Üniversitesi, Antropoloji ve Kültürel Araştırmalar Bölümü, Almanya

³Dr., Bielefeld Üniversitesi, Epidemiyoloji ve Uluslararası Halk Sağlığı Bölümü, Almanya

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı Kadına Psikolojik Eziyet Envanteri'nin (Tolman 1989) kısa formunun Türkçeye uyarlanmasıdır. Çalışmada ölçeğin Türkçe kısa formunun psikometrik özelliklerinin araştırılması amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışmaya yaşları 23-55 arasında değişen (32.12 ± 10.97 yıl) ve uygulama esnasında evli (%48) ya da romantik ilişkisi olan (%47) toplam 852 kadın katılmıştır. Çalışmada kullanılan değerlendirme araçları Kadına Psikolojik Eziyet Envanteri (KPEE), Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ) ve demografik bilgi formundan oluşmaktadır. Doğrulamalı yapı geçerliliği için Temel Bileşenler Analizi yapılmış, ayırt edici geçerliliği hesaplamak için de BEDÖ ölçek toplam puanı ile KPEE arasında Pearson Bağlantı Katsayılarına bakılmıştır. İç tutarlılık için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları, iki yarım test güvenilirliği hesaplanmıştır. **Bulgular:** Üç faktörlü yapı (Kısıtlama/Suçlama/Tehdit; Duygusal-Sözel Şiddet; Sorumluluk) varyansın %64,3'ünü açıklamıştır. Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) ,93; iki yarım test güvenilirlikleri, birinci ve ikinci yarı için sırasıyla ,90 ve ,87; iki yarı arası bağlantı düzeyi de ,71 olarak bulunmuştur. **Sonuç:** Kadına Psikolojik Eziyet Envanteri Türkçe Kısa Formu evli ya da romantik ilişkisi olan kadınların yaşadıkları psikolojik eziyeti ölçmek için kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir araçtır.

Anahtar Sözcükler: Kadına psikolojik şiddet, geçerlik, güvenilirlik

(*Klinik Psikiyatri* 2017;20:276-286)

DOI: 10.5505/kpd.2017.76588

SUMMARY

Objective: This study aims to adapt a short form of Psychological Maltreatment of Women Inventory (Tolman 1989) to Turkish and to examine the psychometric properties of the Turkish short form. **Method:** Participants were 852 women between the ages of 23-55 (32.12 ± 10.97 years), who were either married (48%) or in a romantic relationship (47%) during data collection. The questionnaire was comprised of Psychological Maltreatment of Women Inventory (PMWI), Submissive Acts Scale (SAS) and demographic information form. Principal Components Analysis was used for confirmatory construct validity, and Pearson correlation coefficients between SAS and PMWI total scores were calculated for discriminatory validity. Cronbach-Alpha internal consistency coefficients and split-half reliability were measured to establish internal consistency. **Results:** The three-factor (Restriction/Blaming/Threat; Emotional-Verbal Violence; Responsibility) structure explained 64.3% of variance. Internal consistency coefficient (Cronbach-Alpha) was found to be .93; split half reliability was found to be .90 and .87 for the first and second halves, respectively, and the correlation between the two halves were found to be .71. **Conclusion:** The Turkish short form of Psychological Maltreatment of Women Inventory is a valid and reliable tool to measure psychological maltreatment experienced by married women, or women in romantic relationships.

Key Words: Psychological violence against women, validity, reliability

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddetle ilgili olarak yapılan pek çok çalışma ve partner şiddetine karşı geliştirilen önleme çalışmalarının çoğu "şiddet modeli" üzerine oluşturulmuştur. Diğer bir deyişle, partner şiddetinin ciddiyeti, yarattığı fiziksel hasar ile ölçülmektedir ve önleme çalışmaları bu hasarı önlemeyi hedeflemektedir (1). Oysa ki güncel çalışmalar şiddete uğrayan kadınların büyük bir kısmının yalıtma, aşağılama ve kontrole maruz bırakıldıklarını göstermektedir. Bu örüntü literatürde psikolojik-duygusal taciz, duygusal terörizm ya da baskıcı kontrol gibi terimlerle adlandırılmaktadır (1,2,3).

Evan Stark baskıcı kontrolün partner şiddeti olgularında merkezi bir rol oynadığını ifade etmektedir. Stark baskıcı kontrolü bir tür rehin almaya benzer. Bu şiddet türü kadını incitmeyi, cezalandırmayı ve denetlemeyi hedefler. Amaç yalnızca kadının davranışsal itaatine yol açmak değil, özerkliğini ve bağımsız karar verme süreçlerini kısıtlamaktır. Baskıcı kontrole başvuran erkek, kadını tehdit ederek, onu korkutarak ve yalnızlaştırarak/yalıtarak yaşamını kontrol altına alıp bireyliğini yok etmeye çalışır. Baskıcı kontrolün teknikleri kişiye özgüdür ve kişisel bir itaati amaçlar. Kadın kimi zaman kilitli kapılar ardında hapis tutulabilse de, çoğu zaman özgürlük kısıtlama sanal araçlarla da, örneğin sosyal medyada her hareketini takip ederek de, yani kişinin özerk hissedebildiği her anı yok ederek de yapılabilir. Bu sistematik güçsüzleştirme çabaları zamana yayıldığı ve kadının öznelliğini hedef aldığı için, baskıcı kontrole maruz kalan kadın içinde bulunduğu durumdan kaçmayı düşleyemez hale gelebilir. Bazı durumlarda baskıcı kontrol fiziksel şiddetle birlikte görülse de, baskıcı kontrolün etkileri fiziksel şiddet olmadığında da hayli yıkıcıdır (3).

Stark'ın baskıcı kontrol kavramını öne sürerken yararlandığı çalışmalardan biri Paige Hall Smith ve arkadaşlarının (4) partner şiddetinin nasıl ölçülmesi gerektiğine dair çalışması, bir diğeri de Richard Tolman'ın (5) Kadına Psikolojik Eziyet Envanterini (Psychological Maltreatment of Women Inventory) kullanarak gerçekleştirdiği, ve istismara uğrayan kadınların maruz kaldıkları, istismar eden erkeklerin ise uyguladıkları fiziksel olmayan şiddet

eylemlerini ölçen çalışmasıdır. Smith ve arkadaşları, partner şiddetinin ölçümünde istismar davranışının değil, istismarın kadın tarafından nasıl deneyimlendiğine odaklanılması gerektiğini önerirler. Çalışmalarında kadınların yaşadıkları istismarı bir süreklilik içerisinde konumlandıklarını tespit etmişlerdir (4). Tolman ise çalışmasında (i) duygusal/sözel şiddet ile (ii) hükmetme/yalıtma boyutlarının fiziksel olmayan partner şiddetinde birbirinden ayrı boyutlar olduğunu göstermiştir (5).

Partner şiddeti Türkiye'de de ciddi bir sorundur. Türkiye'de kadına yönelik şiddetin boyutları farklı dönemlerde ortaya koyulmuştur. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun 1993-1994 yıllarını kapsayan ve aile içi şiddete dair ilk geniş kapsamlı niceliksel çalışma olarak kabul edilen araştırması kadınların bazı baskıcı kontrol biçimlerine maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Bu çalışmaya katılan kadınların %46,8'i yalnız başlarına istedikleri yerde gezmeye gitmek, %32,1'i yalnız başlarına alışverişe gitmek, %26'sı kadın-erkek misafirlikte bir arada oturmak, %25,7'si başörtüsüz sokağa çıkmak, %24,6'sı kısa kollu giyinmek, %19,5'i akrabalarıyla, %15,6'sı komşularıyla görüşmek, ve %15'i evlerinde misafir ağırlamak için eşlerinin iznine tabi olduklarını belirtmişlerdir (6). Sonraları, Kadın ve Aileden Sorumlu Bakanlığın, ve güncel ismiyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün üstlendiği veya desteklediği çalışmalar partner şiddetinin farklı türlerini belgelemiştir (7).

En güncel verilere bakıldığında, 2008 yılında gerçekleştirilen Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasının (8) 2014 yılı takip çalışmasında (9), yaşamları boyunca kadınların %37,5'inin eşleri veya birlikte olduğu erkek tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığını ortaya koymuştur.

Fiziksel olmayan şiddet eylemleri söz konusu olduğunda, kadınların %43,9'unun yaşamları boyunca duygusal şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Kadınların ayrıca birlikte oldukları kişi tarafından şu tür kontrol edici davranışlara maruz kaldıklarını bildirmektedir: arkadaşlarını görmeyi engelleme (%12,3), ailesini görmeyi engelleme (%8,7), her zaman nerede olduğunu bilmek isteme

(%61,5), ihmal etme (%17,9), kıyafetlerine karışma (%33,6), başka erkeklerle konuşunca sinirlenme (%43,4), sadakatsiz olmakla suçlama (%4,2), sağlık kuruluşuna gitmek için kendisinden izin alınmasını isteme (%23,7), sosyal medya hesaplarına erişimini engelleme (%17,0). Yine aynı çalışmaya göre, kadınlar yaşamlarının bir döneminde birlikte oldukları kişi tarafından şu tür duygusal ve ekonomik şiddet davranışlarına maruz kalmışlardır: hakaret ve küfür (%36,8), aşağılama ve küçük düşürme (%20,3), korkutma ve tehdit (%21,2), ona ve çevresine zarar vermekle tehdit (%5,8), çalışmaya engel olma veya işten çıkmaya neden olma (%24,2), ev ihtiyaçları için para vermeme (%9,1), kazancını elinden alma (%4,9) (9). Bu rakamların sadece rapor edilen olguları yansıttığı ve şiddete maruz kalan kişilerin yaşadıklarını her zaman rapor etmedikleri unutulmamalıdır. Altınay ve Arat Türkiye'de şiddete uğrayan kadınların yarısının bu durumu kimseyle paylaşmadıklarını ve yalnızca %3'ünün gördükleri şiddeti yasal mercilerle aktardıklarını ortaya koymuşlardır (10).

Türkiye'de partner şiddeti için kullanılan ölçme araçları çoğunlukla evlilik içi şiddeti ölçmeyi hedeflemektedir. Bazı ölçekler fiziksel şiddetin boyutlarını ölçmeyi amaçlarken bazıları da tüm şiddet türlerini bir arada ölçmektedir. Örneğin Akpınar (11) tarafından Türkçeye uyarlanan Aile İçi Şiddetle Başa Çıkma Özyeterliği Ölçeği (12) şiddete ilişkin bilişsel şemaları ölçmeyi hedeflemektedir. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Belirleme Ölçeği fiziksel şiddet, duygusal baskı, ekonomik şiddet, sosyal baskı, izolasyon, tehdit edici davranışlar, cinsel şiddet ve eşe yönelik kaygı ve korkuları ölçmektedir (13). Söz konusu ölçeklerin evlilik içi/eş tarafından uygulanan şiddete odaklanması evlilik içinde olmayan ve/veya ev paylaşılmayan ilişkilerde yaşanan şiddetin gözden kaçmasına yol açabilmektedir. Yakın ilişkilerde şiddete odaklanan ve Türkçe uyarlaması tamamlanmış (14) Yakın İlişkilerde Şiddet Sorumluluğu Ölçeği (15) şiddeti kabul etme, minimize etme, partneri suçlama ve dışsal faktörleri suçlama boyutlarında yakın ilişkilerdeki şiddetin sorumluluğunun nasıl alındığını ölçmektedir. Kültüre özgü olarak geliştirilen Namus Adına Kadına Uygulanan Şiddete Yönelik Tutumlar Ölçeği ise fiziksel ve sözel boyutlarda şiddet ile birlikte namus cinayetlerine ilişkin tutumları ölçmeyi hedeflemektedir (16).

Tüm bu ölçekler şiddetin farklı boyutları hakkında veri toplamayı sağlasa da özel olarak şiddetin baskıcı kontrol boyutunu ölçmemektedir. Bu alanda, Kadına Psikolojik Eziyet Envanterinin yararlı bir ölçüm aracı olabileceği düşünülmektedir. Kadına Psikolojik Eziyet Envanteri, Tolman tarafından geliştirilmiştir ve kadının romantik ilişki içerisinde olduğu kişi tarafından maruz bırakıldığı psikolojik eziyeti ölçmektedir (5). Söz konusu ilişkiyi evlilik veya birlikte yaşama ile kısıtlamaktadır. Bu sayede hem rapor edilmeyen baskıcı kontrole maruz kalma hem de tüm ilişki türleri içindeki şiddet oranlarına erişmek mümkün olabilecektir. Bu çalışmayla, Kadına Psikolojik Eziyet Envanteri Kısa Formunun Türkçeye kazandırılması hedeflenmiştir. Bu envanterin uzun formunun Kadına Psikolojik Kötü Muamele Envanteri adıyla Türkçeye uyarlama çalışması bu çalışmayla aynı zamanda gerçekleşmiştir (17). Boyacıoğlu ve arkadaşlarının söz konusu çalışmasıyla birlikte düşünüldüğünde, bu çalışmanın varlığı baskıcı kontrol alanında çalışma yapan araştırmacılara daha fazla seçenek sunmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmaya 18 yaşın üzerinde evli ya da romantik ilişkisi olan ve çalışmaya katılmak için onam veren katılımcılar gönüllülük temelinde katılmışlar ve herhangi bir maddi ya da akademik karşılık almamışlardır. Çalışmanın etik onayı İzmir Ekonomi Üniversitesi Etik Kurulu tarafından verilmiştir. Verinin %83'ü internet üzerinden, %17'si ise kalem-kağıt formunda toplanmıştır.

Katılımcılara ulaşmak için ilk önce İzmir'de bulunan iki vakıf üniversitesinin psikoloji öğrencileri ile iletişime geçilmiş ve çevrelerindeki seçim kısıtlarına uyan kişilere ulaşmaları istenmiştir. Daha sonra çalışmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılara istekleri doğrultusunda çalışmanın kağıt-kalem formu ya da çevrimiçi formuna ulaşabilecekleri bağlantı iletilmiştir. Son aşamada formun çevrimiçi versiyonu yazarların sosyal medya hesaplarında paylaşmış ve seçim kriterlerine uyan kişilere katılımları için çağrı yapılmıştır.

Katılımcılar

Çalışmaya 23-55 yaşları arasında ($32,12 \pm 10,97$ yıl), evli (%48) ya da romantik ilişkisi olan (%47) toplam 825 kadın katılmıştır. Katılımcıların ortalama ilişki süresi altı yıldır ve %29'u çocukları olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %22'si lise, %61'i üniversite ve üstü dereceye sahiptir. Katılımcıların çoğunluğunun doğum yeri büyük şehirdir (%68) ve yine büyük bir çoğunluğu büyük şehirde yaşamaktadır (%85). Katılımcıların yaklaşık yarısı (%52) çalıştıklarını belirtmiştir ve yaptıkları işlerin çok büyük çoğunluğu beyaz yaka işlerdir.

Veri Toplama Araçları

Kadına Psikolojik Eziyet Envanteri (KPEE; Psychological Maltreatment of Women Inventory). KPEE Hükmetme/Yalıtma ve Duygusal/Sözel Şiddet olarak tanımlanan iki alt ölçekten ve toplam 58 maddeden oluşmaktadır (5). Orijinal çalışmada envanter ev içi şiddet programına katılan 407 erkek ve 207 kadın katılımcıya uygulanmıştır. Elli sekiz maddenin tamamı hem kadınlar hem de erkekler için çalışmış, iki grup arasında faktör analizinde bir farka rastlanmamıştır. Kadın ve erkeklerin bildirimleri arasında uyuma beklendiği gibi düşüktür. Tolman'ın çalışmasında Hükmetme/Yalıtma ve Duygusal/Sözel Şiddet alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları kadınlar için sırasıyla ,94 ve ,93, erkekler için sırasıyla ,91 ve ,93'tür.

Katılımcılar her maddede ifade edilen davranışa ne sıklıkla maruz kaldıklarını beş basamaklı ölçek üzerinde kendilerine uygun olan seçeneği işaretleyerek doldurmaktadırlar. Envanterde katılımcılara verilen psikolojik şiddete maruz kalma sıklığı seçenekleri; "1 = hiçbir zaman, 2 = nadiren, 3 = ara sıra, 4 = sıklıkla, 5 = çok sıklıkla" olarak belirlenmiştir. Ayrıca, bir takım ilişkilere ve katılımcılara uygun olmayan maddeler için (örn., çocuk bakımına ilişkin maddeler) son şık 0 puan değerindeki Geçerli Değil olarak düzenlenmiştir. Yüksek puanlar daha yüksek psikolojik eziyete maruz kalmaya işaret etmektedir ve envanterin bir kesim noktası bulunmamaktadır.

KPEE'nin güvenilirliğini test etmek için 100 kadınla

derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş, Hükmetme/Yalıtma ve Duygusal/Sözel Şiddet alt ölçekleri fiziksel istismara uğrayan, ilişkisinden mutsuz/taciz yaşamayan ve ilişkisinden mutlu/taciz yaşamayan grupta anlamlı olarak farklılaşmıştır. İki alt ölçek de Eş İstismar Endeksi'nin (Index of Spouse Abuse) fiziksel olmayan istismar alt ölçeği ile yüksek korelasyon göstermektedir (18).

KPEE'nin orijinal formu birçok çalışmada kullanılmış ve farklı dillere çevirileri yapılmıştır (19,20,21,22).

Boyun Eğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ; Submissive Acts Scale). Depresyon ile ilgili boyun eğici sosyal davranışları ölçmek için geliştirilen BEDÖ beşli likert tipi 16 maddeden oluşmaktadır (23). Ölçeğin Türkçe adaptasyonu yapılmış, orijinal çalışmada ölçeğin alfa güvenilirliği ,89; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ,84 olarak, Türkçe adaptasyonunda ise ölçeğin alfa güvenilirliği ,74; test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ,65; ölçeğin sosyotropi ölçeği ile korelasyonu ,65 olarak bulunmuştur (23,24).

Yüksek puanlar daha yüksek boyun eğiciliğe işaret etmektedir ve ölçeğin bir kesim noktası bulunmamaktadır.

İşlem

KPEE'nin Türkçeye uyarlanması için ölçeği geliştiren Richard M. Tolman'dan yazılı onay alınmış ve ölçeğin özgün formunun dili olan İngilizce'den Türkçeye çevirisi iki dile de hâkim olan araştırmacıların kendileri tarafından yapılmıştır. Daha sonra Türkçe maddeler iki dilli iki bağımsız araştırmacı tarafından İngilizceye geri çevrilmiştir. Çeviri çalışmalarının sonunda her bir maddenin Türkçeye uygunluğu tartışılmış ve gerekli değişiklikler yapılmıştır.

Ölçeğin yapı geçerliğini ortaya koymak üzere varimax eksen döndürme yöntemi ile faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi-DFA (confirmatory factor analysis) yapılmıştır. Ölçeğin ayırt edici geçerliği için BEDÖ ile Pearson Bağlantı Katsayıları incelenmiştir.

BULGULAR

KPEE Kısa Formunun Psikometrik Özellikleri

Faktör yapısı. Veriler önce, ön analize tabi tutulmuş ve maddeler arası korelasyon matrisi incelenmiştir (25). Bu inceleme sonucu birbiri ile çok düşük ya da çok yüksek korelasyon gösteren maddeler sonraki analizden çıkarılmıştır. Temel Bileşenler Faktör Analizi uygulanmış ve Varimax döndürme tekniği kullanılmıştır. Temel Bileşenler Analizine göre Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri ,92 olarak elde edilmiştir. Ayrıca Bartlett Küresellik Testi sonucuna göre de maddeler arasında faktör analizi yapmaya yeterli düzeyde ilişki vardır ($\chi^2(820) = 16705,78; p < ,001$). Özdeğeri 1 ve 1'in üstünde olan üç faktör toplam varyansın %64,32'sini açıklamıştır. Faktör sayısını tespit etmek amacı ile yamaç eğimi grafiği incelenmiş ve üç faktörün ölçeğin faktör yapısına uygun olduğu gözlenmiştir. Toplam varyansın %28,16'si ilk faktör, %18,46'i ikinci faktör ve %18,03'ünü üçüncü faktör tarafından açıklanmıştır. Faktör yüklerinin ,83 ve ,54 arasında değiştiği gözlenmiştir.

Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre, maddelerin faktör dağılımı ölçeğin geliştirildiği özgün çalışmadan farklılaştığı görülmüştür. Tablo 1'de görüldüğü gibi madde 36 ("Partnerim beni başka bir adamla ilişki yaşamakla suçladı"), madde 42 ("Partnerim telefon kullanımımı kısıtladı") ve madde 53 ("Partnerim onu terk edersem beni kendine zarar vermekle tehdit etti"), birinci faktöre en yüksek ağırlık yüküne sahip maddelerdir. Özgün çalışmada kısıtlama ve suçlama ile ilgili maddeler aynı faktöre yüklenmiştir. Bu bağlamda bu araştırma sonuçları özgün araştırma ile uyumludur. Ancak özgün çalışmadan farklı olarak partneri tehdit etme ile ilgili maddeler de (madde 56 "Partnerim beni terk etmekle tehdit etti") birinci faktöre yüklenmiştir. Bu nedenle birinci faktör "Kısıtlama/Suçlama/Tehdit" olarak adlandırılmıştır. İkinci faktör "Duygusal/Sözel Şiddet" olarak isimlendirilmiştir çünkü bu faktörde en çok faktör yüküne sahip maddeler sırasıyla madde 14 ("Partnerim bana surat astı ya da bir sorunu konuşmayı reddetti") ve madde 12' dir ("Partnerim bana bağırır"). İkinci faktör özgün araştırma ile uyumludur. Özgün çalışmadan farklı olarak hayatı

ortak yaşamak ile ilgili faktörler üçüncü faktör olarak belirmiş ve bu maddelerde ortak olan beraberlikteki sorumluluk duygusu olduğu için bu faktör "Sorumluluk" olarak isimlendirilmiştir. Bu faktöre en çok yüklenen faktörler madde 23 ("Partnerim ev işlerinin üzerine düşen kısmını yapmadı") ve madde 21 ("Partnerim yapılması gerektiğini düşündüğü çamaşır, yemek ya da diğer ev işleri yapılmadığı için bozuldu") gibi sorumluluk duygusuna ilişkin maddelerdir. Alt boyutların iç tutarlılık Cronbach alfa katsayıları "Kısıtlama / Suçlama / Tehdit", Duygusal/Sözel Şiddet" ve "Sorumluluk" için sırasıyla ,91, ,85 ve ,85'dir. (Tablo 2). Bu şekilde ortaya çıkan KPEE Kısa Formu, Ek 1'de sunulmuştur.

Doğrulayıcı faktör analizi. Çalışmanın bu kısmında, doğrulayıcı yapı geçerliliği için Temel Bileşenler Analizi sonucu ortaya çıkan üç faktörlü yapı test edilmiştir. Verinin sunulan modele uygunluğu, AMOS bilgisayar istatistik programı 16.0 versiyonu kullanılması yoluyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. Bu çalışma için kurulan ve aşağıda gösterilen (Şekil 1) modelin yaygın kullanılan uyum istatistiklerinden olan, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Indices- CFI) ,96; İyi Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index-GFI) ,93;

Tablo 1. KPEE Kısa Formu Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör 1 Kısıtlama / Suçlama/Tehdit	Faktör 2 Duygusal / Sözel Şiddet	Faktör 3 Sorumluluk
KPEE6	,831		
KPEE 42	,811		
KPEE 53	,786		
KPEE 49	,770		
KPEE 56	,762		
KPEE 35	,759		
KPEE 48	,564		
KPEE 41	,535		
KPEE 14		,827	
KPEE 4		,734	
KPEE 12		,691	
KPEE 16		,678	
KPEE 9		,675	
KPEE 8		,619	
KPEE 23			,813
KPEE 21			,813
KPEE 29			,754
KPEE 7			,690

*0,40'nin altındaki faktör yükleri gösterilmemiştir.

Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi (Adjusted Goodness Of Fit Index-AGFI) ,91; PRATIO (The Parsimony Ratio) ,83; Tahminin Ortalama Karekök Hatası (Root Mean Square Error of Approximation-RMSEA) ,06; ve RMR (Root Mean Square Residual) ,12 olarak belirlenmiştir ($\chi^2(126) = 620,43; p < ,001$).

Ayrırt Edici Geçerlilik

Çalışmanın bu kısmında BEDÖ ölçek toplam puanı ile KPEE arasında Pearson Bağını Katsayıları hesaplanmıştır. Sonuçlara göre KPEE toplam puanı ile BEDÖ arasında ,22 bağıntı katsayısı elde edilmiştir. KPEE'nin alt boyutları ve BEDÖ arasındaki bağıntı katsayıları hesaplanmıştır. Kısıtlama/Suçlama/Tehdit ve BEDÖ arasında ,18, Duygusal/Sözel Şiddet ve BEDÖ arasında ,24. Sorumluluk ve BEDÖ arasında ,18 bağıntı katsayısı vardır.

Güvenirlilik Bulguları

İç tutarlılık. Örneklemden elde edilen verilere ayrıca madde analizi de uygulanmıştır. Bu amaçla madde-toplam puan korelasyonları ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Madde İfadeleri Düzeltilmiş Haliyle Madde Analizi ve Güvenirlilik Analizi Sonuçları.

Maddeler	Madde Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Madde- Ölçek Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Ölçek Alphası
KPEE21	29,9834	246,154	,596	,920
KPEE23	29,6683	247,529	,522	,922
KPEE29	29,6540	242,093	,447	,925
KPEE15	30,0547	246,523	,488	,918
KPEE7	29,9025	251,179	,485	,921
KPEE8	30,2545	253,840	,533	,919
KPEE9	30,1546	252,993	,556	,919
KPEE12	29,9655	256,179	,506	,920
KPEE4	29,9405	256,673	,470	,921
KPEE41	30,3068	251,189	,385	,922
KPEE48	30,2152	246,357	,514	,919
KPEE35	30,5268	255,654	,631	,919
KPEE49	30,4851	251,076	,673	,918
KPEE42	30,6433	254,982	,685	,918
KPEE36	30,5660	253,175	,667	,919
KPEE53	30,5375	252,439	,610	,919
KPEE56	30,5149	253,195	,640	,919
KPEE14	29,6159	258,875	,454	,923

N= 841; $\alpha = 0,93$

Sonuçlara göre ölçeğin bütünü için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ,93'dir. Elde edilen faktör analizi sonuçlarına uygun olarak alınan üç faktörün iç tutarlılık katsayıları sırasıyla şu şekilde bulunmuştur: Kısıtlama/Suçlama/Tehdit ,91, Duygusal/Sözel Şiddet ,85 ve Sorumluluk ,85.

İki Yarım Test Güvenirliliği. Ölçeğin bütünü için iki yarım test güvenirlilikleri, birinci ve ikinci yarım için sırasıyla ,90 ve ,87, Guttman Split-half ve eşit olmayan iki yarım için Spearman-Brown katsayıları ise ,83 elde edilirken, iki yarım arası bağıntı düzeyi de ,71 olarak gerçekleşmiştir. Kısıtlama / Suçlama / Tehdit faktörünün birinci ve ikinci yarım için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla ,88 ve ,77; Guttman Split-half katsayısı ,93; eşit iki yarım için Spearman-Brown katsayısı ,93 ve iki yarım arası bağıntı düzeyi ,86; Duygusal/Sözel Şiddet faktörünün birinci ve ikinci yarım için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ,78; Guttman Split-half katsayısı ,79; eşit iki yarım için Spearman-Brown katsayısı ,81 ve iki yarım arası bağıntı düzeyi ,68; Sorumluluk faktörünün birinci ve ikinci yarım için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ,80 ve ,78; Guttman Split-half katsayısı ,73; eşit iki yarım için Spearman-Brown katsayısı ,80 ve iki yarım arası bağıntı düzeyi ,67 olarak belirlenmiştir.

Gruplar Arası Farklılıklar

Bu çalışmada alınan sosyo-demografik değişken gruplarının karşılaştırması, sadece ölçeğin genel toplam puanı açısından yapılmıştır. Alınan değişkenler açısından elde edilen sonuçlar şu şekildedir: eğitim gruplarının ölçek genel toplam puan ortalamaları arasında ($F(5, 839)=7,85$; $p<,001$), doğum yeri ölçek genel toplam puan ortalamaları arasında ($F(3, 840)=5,85$; $p<,001$) ve gelir düzeyi ölçek genel toplam puan ortalamaları arasında ($F(4, 840)=2,54$; $p=,04$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır (Bkz. Tablo 3). Sonuçlara göre gelir düzeyi düşük kimselerin ölçek toplam puanı daha yüksektir. Eğitim düzeyi arttıkça da ölçek toplam puanı düşmektedir. Doğum yeri köy ve kasaba olanların doğum yeri küçük ve büyük şehir olanlara kıyasla ölçek puanı daha yüksektir.

TARTIŞMA

KPEE Kısa Formu kadına yönelik baskıcı kontrolü

ölçmek için kullanılacak 18 maddeden oluşan yeterli geçerlik ve güvenilirliğe sahip bir ölçme aracıdır. Bu çalışmanın alanyazındaki ölçüm aracı eksikliğini kapatmada yararlı olabileceği düşünülmektedir.

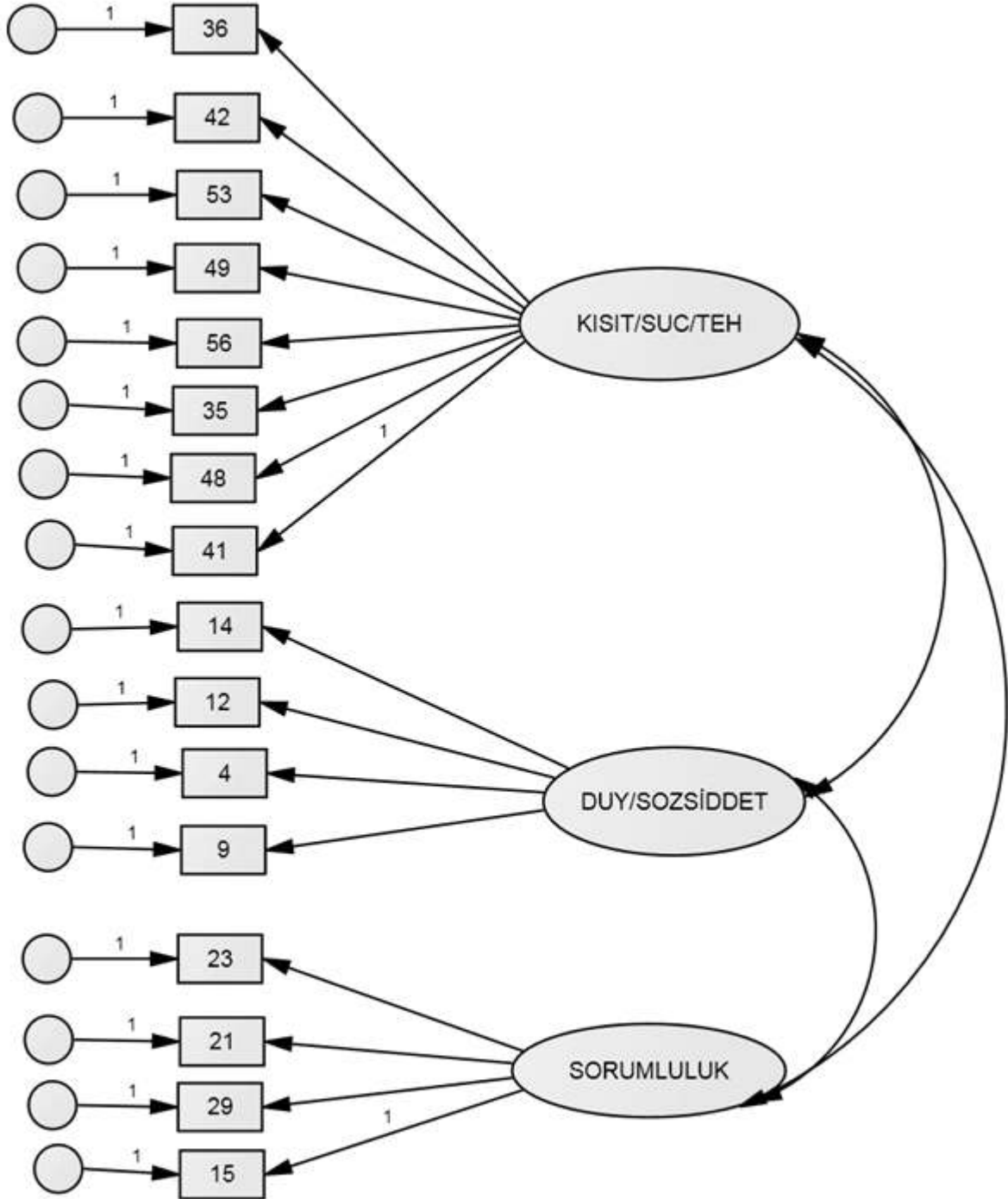
KPEE Kısa Formunun Türkiyeli kadınlar için güvenilirliğine ilişkin bulgular Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve iki yarım güvenilirlik katsayılarının hesaplanmasıyla elde edilmiştir. Bu çalışmada ortaya çıkan alt ölçeklerin Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarını ,85 ile ,92 arasında; iki yarım güvenilirlik katsayıları ise ,67 ile ,93 arasında değişmektedir. Elde edilen değerler ölçeğin güvenilirliğinin sağlandığını işaret etmektedir.

Ölçeğin yapı geçerliğini ölçmek için Varimax eksen döndürme yöntemi kullanılmış, analiz sonucunda özgün çalışmada ortaya çıkan iki faktörlü yapı yerine, maddelerin üç faktör altında toplandığı görülmüştür. İkinci faktör hem özgün çalışma hem de uyarlama çalışmasında "Duygusal-Sözel Şiddet" olarak adlandırılmıştır; bu açıdan iki çalışma bir-

Tablo 3. Kadına Psikolojik Eziyet Envanterinin Genel Toplam Puanının Eğitim, Doğum yeri ve Gelir Düzeyi ve Karşılaştırma Analizi Sonuçları

Değişken	Gruplar	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P değeri
Eğitim durumu	İlkokul	21	2,23	,31	7,85	$p<0,001$
	Ortaokul	39	2,05	,08		
	Lise	187	2,00	,20		
	Üniversite	391	1,68	,04		
	Üniversite üstü	202	1,58	,05		
Doğum Yeri	Köy	14	2,08	1,43	5,85	$p<0,001$
	Kasaba	107	2,07	1,29		
	Küçük Şehir	145	1,69	,78		
	Büyük şehir	575	1,70	,85		
Gelir Düzeyi	En düşük	9	2,12	1,16	5,00	$p=0,04$
	Düşük	74	1,98	1,15		
	Orta	577	1,78	,94		
	Yüksek	175	1,63	,72		
	En yüksek	6	1,41	,49		

Şekil 1. KPE' nin Doğrulayıcı Faktör Analizi ie 3 Faktörlü Modele Uyum Şeması

biriyle uyumludur. Partneri tehdit etme ile ilişkili maddelerin ölçeğin özgün formundan farklı olarak birinci faktöre (Hükmetme-Yalıtma) yüklenmeleri nedeniyle bu faktöre "Kısıtlama/Suçlama/Tehdit" ismi verilmiştir. Bu çalışmanın özgün bir bulgusu olarak ortaya çıkan üçüncü faktör beraberlikte sorumluluk alma ile ilişkilidir ve "Sorumluluk" olarak isimlendirilmiştir.

Ölçeğin orijinal formunda diğer faktörlere yüklenen ve ortak yaşama dair sorumluluk almaya ilişkin maddelerin (örn., "Partnerim ev işlerinin üzerine düşen kısmını yapmadı", "Partnerim yapılması gerektiğini düşündüğü çamaşır, yemek ya da diğer ev işleri yapılmadığı için bozuldu", vb.) tek bir faktör altında toplanmasının Türkiye kültürü ile ilgili bir farka işaret ettiği düşünülmektedir. Ölçeğin uzun formunun Türkçe uygulama çalışmasında da üç faktörlü yapı elde edilmesi bu açıklamayı desteklemektedir (17).

Ölçeğin ayırt edici geçerliğini ölçmek için BEDÖ ile bağıntısına bakılmıştır. BEDÖ, KPEE'den farklı olarak yanıtlayan kişinin ilişkide olduğu partnerinin/eşinin ona boyun eğdirmeye çalışan davranışlarını değil, kendi boyun eğici davranışlarını ölçmektedir. Yani BEDÖ'den yüksek puan almak, karşıdaki kişinin davranışından bağımsız olarak sosyal ortamlarda boyun eğici bir tutuma ve davranış repertuarına sahip olduğuna dair ipucu vermektedir. KPEE ise ilişkide olunan kişinin davranış kümesiyle ilgili bilgi vermektedir. Aradaki düşük bağıntı katsayısı baskıcı kontrole maruz kalmanın sosyal boyun eğici davranıştan ayrıştığını ortaya koymakta, ve ölçeğin geçerliğini desteklemektedir.

Çalışmanın sınırlılıkları

Bu çalışma psikoloji, psikiyatri, sosyoloji, sosyal hizmetler gibi alanlarda görgül çalışmalarda kolaylıkla kullanılabilir bir aracı Türkçeye kazandırılmasını sağlamıştır. Öte yandan bu çalışmanın bir takım sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki çalışmanın verisinin internet ortamında toplanmasıdır. Son on yıl içerisinde bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşması nedeniyle psikoloji alanında yapılan birçok çalışmada da çevrimiçi veri toplanması tercih edilme-

tedir (26). Her ne kadar bu yöntemle geniş bir katılımcı sayısını ulaşılmış olsa da, bu yöntemle veri toplama temsiliyet hatasına, kimi zaman da teknoloji kullanımına aşina olmayan kullanıcıların dışarıda bırakılmasına neden olabilmektedir (27). Laboratuvar koşullarında ya da yüz yüze veri toplanması dışında her türlü veri toplama prosedüründe kimlik doğrulaması ile ilgili sıkıntılar yaşanmaktadır, internet üzerinden veri toplarken de katılımcıların otantik cevap vermeme riskleri bulunmaktadır. Analiz öncesinde verilerin dikkatle temizlenip, uçdeğerlerin çıkarılması yoluna gidilmiştir. Ancak tesadüfi olmayan tüm örneklerle olduğu gibi bu örneklemden elde edilen verilerin de genel popülasyona genellenmesi sınırlıdır (28,29).

Katılımcıların eğitim durumlarının oldukça yüksek ve büyük bir kısmının büyük şehirlerde yaşıyor olması nedeniyle de sonuçların genellenmesinde dikkatli olunması gerekmektedir.

Bu çalışmanın diğer bir kısıtlılığı örneklemin sadece heteroseksüel kadınlardan oluşmasıdır. Bu da bulguların cinsel yönelimlerini lezbiyen ve biseksüel olarak tanımlayan kadınları da kapsayacak şekilde genellenmesini engellemektedir.

Öneriler

Çalışmanın sınırlılıkları göz önüne alındığında, bundan sonraki çalışmalarda KPEE'nin farklı sosyo-ekonomik kökenleri olan ve/veya küçük şehir, kasaba ve köylerde yaşayan kadınlarla uygulanması ölçüm aracının daha geniş bir popülasyon için kullanılabilir hale getirecektir. Ölçüm aracıyla ilgili verinin yalnızca internet ortamında değil, kağıt-kalem aracılığıyla da toplanması yukarıda tartışılan sorunları gidermeye yardımcı olacaktır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda cinsel yönelimlerini lezbiyen ve biseksüel olarak tanımlayan kadınların da örnekleme dâhil edilmesi temsiliyet hatasını düşürecek ve bulguların genellenmesini daha mümkün kılacaktır.

Yazışma adresi: Dr. Yudit Namer, Bielefeld Üniversitesi Epidemiyoloji ve Halk Sağlığı Bölümü, Almanya yudit.namer@uni-bielefeld.de

KAYNAKLAR

1. Stark E. Re-presenting battered women: Coercive control and the defense of liberty, in *Violence Against Women: Complex Realities and New Issues in a Changing World*, Quebec City, Canada: Les Presses de L'Université du Québec, 2012. <https://pdfs.semanticscholar.org/402d/05069fa6bedeed22a1b72fc6d98304766f60.pdf> Erişim tarihi Temmuz 22, 2017.
2. Tolman R. Psychological abuse of women, in *Assessment of Family Violence: A Clinical and Legal Sourcebook*. Edited by Ammerman R, Hersen M. New York: John Wiley, 1992, pp. 291-310.
3. Stark E. *Coercive Control: How Men Entrap Women in Everyday Life*, New York: Oxford University Press, 2007.
4. Smith PH, Tessaro I, Earp JA. Women's experiences with battering: A conceptualization from qualitative research. *Women's Health Issues*. 1995; 5:173-182.
5. Tolman RM. The development of a measure of psychological maltreatment of women by their male partners. *Violence Vict*. 1989; 4:159-177.
6. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları (Aralık 1993-Aralık 1994)*, Ankara: Bizim Büro, 1995.
7. Boyacıoğlu İ. Düünden bugüne Türkiye'de kadına yönelik şiddet ve ulusal kadın çalışmaları: Psikolojik araştırmalara davet. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2016; 19:126-145.
8. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları, 2009.
9. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık, 2015.
10. Altınay AG, Arat Y. *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. İstanbul: Punto Baskı, 2008.
11. Akpınar O. Turkish adaptation, validity, and reliability of The Domestic Violence Coping Self-Efficacy (DV-CSE) measure. *Eur J Psychol*. 2011; 7:697.
12. Benight CC, Harding-Taylor AS, Midboe AM, Durham RL. Development and psychometric validation of a domestic violence coping self-efficacy measure (DV-CSE). *J Trauma Stress*. 2004; 17:505-508.
13. Yanikkerem E, Saruhan A. 15-49 yaş evli kadınların aile içi şiddet konusunda görüşlerinin ve aile içi şiddete maruz kalma durumlarının incelenmesi. *Medical Network Klinik Bilimler ve Doktor*. 2005; 11:198-204.
14. Akın A, Gülşen M, Aşut S, Akca M. Yakın ilişkilerde şiddet sorumluluğu ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2012; 12:175-184.
15. Yun SH, Vonk ME. Development and initial validation of the Intimate Violence Responsibility Scale (IVRS). *Res Soc Work Pract*. 2011; 21:562-571.
16. Işık R, Sakalılı-Uğurlu N. Namusa ve namus adına kadına uygulanan şiddete ilişkin tutumlar ölçeklerinin öğrenci örneklemiyle geliştirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2009; 12:16-24.
17. Boyacıoğlu İ, Uysal MS, Erdugan, C. Psikolojik şiddetin ölçümü: Psikolojik İstismar Profili'nin ve Kadına Psikolojik Kötü Muamele Envanteri'nin Türkçeye uyarlanması. [Yayın için gönderilmiş makale.]
18. Tolman, RM. The validation of the Psychological Maltreatment of Women Inventory. *Violence Vict*, 1999; 14:25-37.
19. Dutton, DG. A scale for measuring propensity for abusiveness. *J Fam Violence*, 1995; 10:203-221.
20. Dutton, DG, Starzomski, AJ. (1993). Borderline personality in perpetrators of psychological and physical abuse. *Violence Vict*, 1993; 8:327-337.
21. Hardesty JL, Crossman KA, Haselschwerdt ML, Raffaelli M, Ogolsky BG, Johnson MP. Toward a standard approach to operationalizing coercive control and classifying violence types. *Fam Relat*, 2015; 77:833-843.
22. Kasian M, Painter SL. Frequency and severity of psychological abuse in a dating population. *J Interpers Violence*, 1992; 7:350-364.
23. Gilbert P, Allan S. Assertiveness, submissive behaviour and social comparison. *Br J Clin Psychol*. 1994; 33:295-306.
24. Savaşır I, Şahin NH. Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1997.
25. Field A. *Discovering Statistics Using SPSS*. Londra: Sage, 2005.
26. Alessi EJ, Martin JI. Conducting an internet-based survey: Benefits, pitfalls, and lessons learned. *Soc Work Res*. 2010; 34:122-128.
27. Granello DH, Wheaton JE. Online data collection: Strategies for research. *J Couns Dev*. 2004; 82:387-393.
28. Eysenbach G. Improving the quality of Web surveys: the Checklist for Reporting Results of Internet E-Surveys (CHERRIES). *J Med Internet Res*. 2004; 6:e34.
29. Kraut R, Olson J, Banaji M, Bruckman A, Cohen J, Couper M. Psychological research online: Report of Board of Scientific Affairs' Advisory Group on the Conduct of Research on the Internet. *Am Psychol*. 2004; 59:105.

Ek 1. Kadına Psikolojik Eziyet Envanteri Kısa Formu

Aşağıdaki soru formu/anket eşiniz ya da partnerinizle ilişkinizde yaşadığınız bazı eylemlerle ilgilidir. Aşağıdaki maddeleri, cümlelerin yanındaki sayıları dikkatlice işaretleyerek yanıtlayınız. **EĞER SİZİN İÇİN GECERLİ DEĞİLSE GD (GECERLİ DEĞİL) SECENEĞİNİ İŞARETLEYİN.**

Yanıtlarken şu ölçeği kullanınız:

1	2	3	4	5	GD
Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Çok sıklıkla	Geçerli değil

SON ALTI AYDA:

4	Partnerim duygularıma karşı duyarsız davrandı .	1	2	3	4	5	GD
6	Partnerim çocuklara bakım şekli mi kötüledi .	1	2	3	4	5	GD
7	Partnerim yaptığım ev işlerini eleştirdi .	1	2	3	4	5	GD
8	Partnerim bana nispet yapmak için bir şey söyledi .	1	2	3	4	5	GD
9	Partnerim beni incitmek için geçmişte olmuş bir konuyu açtı .	1	2	3	4	5	GD
12	Partnerim bana bağırды .	1	2	3	4	5	GD
14	Partnerim bana surat astı ya da bir sorunu konuşmayı reddetti .	1	2	3	4	5	GD
16	Partnerim ben orada değilmişim gibi davrandı ya da “sessiz muameleye” maruz bıraktı.	1	2	3	4	5	GD
21	Partnerim yapılması gerektiğini düşündüğü çamaşır, yemek ya da diğer ev işleri yapılmadığı için bozuldu .	1	2	3	4	5	GD
23	Partnerim ev işlerinin üzerine düşen kısmını yapmadı .	1	2	3	4	5	GD
29	Partnerim ailemizi desteklemek için yeterli katkıda bulunmadı .	1	2	3	4	5	GD
35	Partnerim kadın arkadaşlarımla sosyalleşmemi istemedi.	1	2	3	4	5	GD
41	Partnerim araba kullanımımı kısıtladı.	1	2	3	4	5	GD
42	Partnerim telefon kullanımımı kısıtladı.	1	2	3	4	5	GD
48	Partnerim kendi şiddet davranışı için beni suçladı .	1	2	3	4	5	GD
49	Partnerim kendimi deli gibi hissettirmeye çalıştı .	1	2	3	4	5	GD
53	Partnerim beni, onu terk edersem kendine zarar vermeye tehdit etti.	1	2	3	4	5	GD
56	Partnerim beni terk etmekle tehdit etti .	1	2	3	4	5	GD